

Euskal nekazaritzaren etorkizuna

Jakin: Aurretiaz eta idatziz adierazi genizuenez, «euskal nekazaritzaren etorkizuna» da mahainguru honen gaia. Egoeraren deskribapena eta azterketa aurreko lanetan eginik dago.

Etorkizunari begira hitzaspertu bat egiteko bildu zaituztegu hemen. Nekazaritza-kontutan adituak zaretelako bildu ere. Zuen lan profesionalak zerikusi arteza du, ezaguna denez. Izan ere, J.M. Zeberioek Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza Sailean dihardu, K. Enbeitak eta A. Lekuonak EHNE sindikatuan eta P. Iralurrek Iparaldeko ELB nekazal sindikatuan. Baina kasu, ez zatozte hona erakunde horiek ordezkatzera. Nork bere izenean hitzegingo du, bere eritzia azalduz, bestelako konpremezurik gabe.

Mahaingururako bidali genizuen gidoia ezagutzen duzue, noski. Gogoratu egingo dizuegu lanean hasi aurretik.

EUSKAL NEKAZARITZAREN ETORKIZUNA

1. Etorkizunari begira, soluzionatu beharreko arazo zenbait

- a) nekazariaren eskuhartzea, prestakuntza, profesionaltasuna, etc.
- b) lurren plangintza, lurraren erabilera, jabegoa, prezioa, etc.
- c) ustiapenen berregituraketa, neurria, ekoizpena, lurrak liberatzea, etc.
- d) besterik.

2. Europan sartzea dela eta

- a) EEEen sartzeak zer suposatzen duen.
- b) EEEen integratzearen alde on eta txarrak.
- c) EEEen sartu aurretik hartu beharreko neurriak.

3. Erakundeen eginkizuna eta jokamoldea

- a) erakunde publiko eta pribatuen eginkizuna eta jokabidea.
- b) nekazal plangintza: egingarri? egin beharreko? legerik etorriko al da?
- c) gaur egungo jokamoldearen azterketa.
- d) egin beharko luketenaz proposamenak, iradokizunak.

Joko-arauak ere ezagutzen dituzue. Ahal dela gidoi honi lotuko gatzazkio, baina ez nahitaez puntuz puntu. Nahi duenak nahi duena azpimarra edo sakon dezake. Aztergaia, bestalde, bere zaballean hartzen dugu hasieran, hots, hiru azpisailak: laborantza (ale-tarakoak, barazkiak, etc.), azienda (haragia, esnea) eta oihana.

Eta honenbestez, has gaitezen lehen puntuarekin. Zuena da hitza aurrerantzean.

1. Zenbait arazo larri

1.1. Nekazariaren prestakuntza eta heziketa

A. Lekuona: Profesionaltasuna inportantetzat jotzen da Sindikatu aldetik. Eta profesional izateak baditu bere eskakizun eta oinarriak. Bat, prestakuntza da; prestakuntza, gainera, bi eratakoa: batetik, eskolan egiten dena dago, bere garai batean eta ordu jakin batzutan eta metodo jakin batzurekin egiten dena; eta bestetik, eguneroko prestakuntza dago, heziketa etengabe deitua. Biak behar ditugu profesional izateko.

Prestakuntza eta heziketa horren barruan, puntu bat aipatu behar da: eskolak. Eskolak nola dauden, edo nola ikusten ditugun, nolakoak izan beharko luketen. Nire ustez, berezitasun batzu behar ditu eskolak: badira hor eztabaidak, gaztetan egiten den eskola horrek nekazari-eskola izan behar duen, nekazariarentzat bakarrik, nekazariak aparte hartuta, ala mundu zabalago batean sartua egon behar duen; hau da: lanbide-eskolak nekazaritzakoa bakarrekoa izan beharko lukeen ala beste sektoreetakoekin batera egon beharko lukeen. Nik neure eritzia (eta are esperientzia) agertuko dut: nire ustez, nekazari-eskola izan behar dute, nekazariarentzat baka-

rrik. Zergatik? Batez ere, nekazari-giroak segi dezan eskola horietan; bestetik, sektore desberdinetako ikuspuntuak nahas ez daitezten. Nik behintzat daukadan esperientzia hau da: nekazariak bakarrik zirenean, giroa sortzen zen eta gauzak sakontzen ziren; nekazariak eta nekazari-herrietako jendeak nahasten zirenean, berriaz, nekazaritza beti bigarren mailan geratzen zen. Nire ustez, beraz, nekazarientzat soil eta nekazari-munduari begira egina behar du izan eskolak. Hala erakutsi digu esperientziak.

K. Enbeita: Nik ez dakit gaur posible den Administrazioaren aldetik guk izan dugun esperientzia berritzea: txikitan, eskolara joaten ginen, eta, etxean lana zegoenean, etxean egon beharra izaten genuen; edo goizean eskolara eta arratsaldean lanera ibiltzen ginen. Horrela, baserriko lan guztietan parte hartzen genuen. Gaur gure umeak baserrian bizi dira, baina kanpoan ikasten dute, eta ez dute bizi baserriko lana; eta lehen kaletarrek ikusten zuten bezala ikusten dute baserria. Hori konpontzeko, herriko eskola haietara itzultzerik bai ote? Ez dakit. Profesionaltasuna, nolana ere, Unibertsitatean ere lor daiteke. Dena dela, hori baino lehenagoko arazoa daukagu baserritarrok: nolabait bizi egin behar dugu.

Jakin: Zein da baserri-eskolen egoera une honetan?

J.M. Zeberio: Hiru Lurraldeetan daude nekazari-eskolak: Araban bat, 90 ikaslerekin; Bizkaian aurren jarri da, 15 ikaslerekin; Gipuzkoan dago bestea, 50 bat ikaslerekin: Fraisoro. Eta, gero, Zabalegi dago: lehen ere nekazari-eskola izana da (nahiz ez «arautua», tituluak emateko eta): urte batzuren ondoren, berriro ekin dio Zabalegik ikastaldiak prestatzeari.

P. Iralur: Iparraldean badira bi eskola-mota. Bata gazteentzat da: gazte batek eskolak segitu nahi baditu, badu horretarako bide bat, eta, bidearen buruan, tekniko izango da: nekazari-batxilergoari edo goimailako teknikoari dagokion diploma lortu ondoren, edo segitzen ahal du tekniko bezala edo lan egiten ahal du nekazari bezala. Bigarren bidea, eskolan ibilia ez denarentzat da: batek bere baserria hartu nahi baldin badu, edo laguntzak jaso nahi baditu bai Bankutik bai Estatutik, behar ditu edo 600 edo 400 edo, gutxienez, 200 oren egin eskolan.

Hemen esan da, beharrezkoa dela laborari bezala hezia izatea. Ez dakit: orain arte gizon oso berezia zen laboraria: berezia zen, nekazaria zelako; eta anitz aldiz nekazari zen, besterik egiten ahal ez zuelako. Iruditzen zait, besteekin nahasteak gauza onak ere badituela, nekazaritza beste lanbideen hein berean jartzen bait da.

Bestalde, heziketa horretan zer laborari-mota prestatzen digute egun? Ohartzen ari gara, eskolan jasotzen den heziketa arrunt alderdikaria dela. Bada orain laborari-tipo bat: 20 urteko gazteak, eskolatik ateratzen direlarik, lehen baino biziki berdinago dira denak: alimaleko sinestea dute teknikan, ez dute bide bat baizik eza gutzen, eta bide hori da egia bakarra. Erran nahi bait da: izpiritu kritikorik gabe ateratzen dira eskolatik. Gero sortzen zaizkie problemak; eguneroko esperientziarekin eta borrokarekin ohartuko dira eskolan ikasi dutena ez dela baitezpada egia, ez dela bide bakarra. Orain, gainera, informatika sartzen ari dira laborari-eskoletan...

Nire ustez, hobe litzateke pentsatzea: egun bizitzeko, zein heziketa behar du gazte batek; eta heziketa horretan, zer behar du bere lanbiderako?

A. Lekuona: Hazparneko eskolan gertatuaz nik dudan inpresioa da, sektore desberdinak zeudela barne, eta nekazaritza baztertua zegoela, beste sektoreetakoen aurrean nekazariak beldurtuta bezala zeudela.

Erabat ados nago heziketa-motaz Pellok dioenarekin: baserri-tar-tipo bakar-bakarra ari dela sortzen, denak berdinak; izpiritu kritikoa falta da gure eskoletan.

Jakin: Hegoaldean ere hala al da?

J.M. Zeberio: Nire ustez, aldaketa bat egon da. Orain 15 edo 20 urte, nekazari-mugimenduaren inguruan bazegoen halako heziketa-kezka bat. Heziketa hori nahikoa ahula zen teknika aldetik: lan-teknikak irakasten ziren, bai, baina gehiago lantzen ziren beste kultur arloak. Azken urte hauetan, berriz, beste muturrera jausi gara: planteamendu guztiz teknikoak egin da, beste arloak baztertuz. Horretaz jabeturik gaude, eta orain eratzen diren ikasketetan bi arloen artean oreka bat aurkitu nahi da. Ikusten da baserri-tarrak ez duela nahikoa oso tekniko ona izatearekin, baizik bere nekazari izatea landu behar duela, nekazari-sektorean dauden beste mila problema ere ezagutu egin behar dituela; ez dela aski tekniko ona izatea: gizon oso izan behar dela.

Profesionaltasunari dagokionean, gaurko arazorik gogorre-tako bat seinalatu nahi nuke: baserrian jende asko dago tradizioz egiten ikasi duena eginez, eta pixka bat hobetuz teknikoki (barantzantza eta ganadularitza teknifikatuz, etab.). Profesionaltasunaz, berriz, nik uste, gizon batek helburu batzu jartzen dituen min-

tza gaitzke: bere lurraldea zertan eta nola ustiatuko duen erabakitzeko duenean, etorkizunari begira inbertsio batzu egiten ditue-
nean; hau da: plan bat duenean, ez gaur edo biharko bakarrik, bai-
zik geroari begira dauzkan posibilitateak ikusten dituean. Eta,
nire eritziz, euskal nekazaritzan dagoen krisirik handienetako bat
hau da: izugarritzko deskontzertua dago, edo nahasketa, edo garbi
ez ikustea. Jende asko ari da lanean etorkizunari buruzko segurtasun-
unik batera gabe. Noski, badira batzu garbi ikusten dutenak eta
bide jakin batetik doazenak; baina gehienek ez daukate halako se-
gurtasunik.

Jakin: Zer gertatzen da: egiten ari denaz bera ez dagoela seguru,
ala egiten ari den lan horren etorkizunaz ez dagoela seguru?

J.M. Zeberio: Gaur hartu duen bide horri ez diola jarraipenik ikus-
ten. Eta hau heziketarekin lotu behar da: guraso askok bidaltzen
dituzte gazteak eskolara, baina askotan zer egirik ez dutelako,
ikastea ona dela iruditzen zaielako,...

1.1.1. Heziketaren eta sistemaren krisia

P. Iralur: Hogeitabost urte honetan zutik egon den ekonomia
orain krisian da. Baina zergatik egon da zutik orain arte? Laborari
bat hezi dutelarik, ideologia berezi bat ezarri diotelako; ideologia
horri esker, 25 urtez industrian baino biziki handiagoa izan da
produktibitatea laborantzian. Alegia: nekazariak modernizatu dira,
traktoreak erosi dituzte, teknika berriak ezarri dituzte, eta, beraz,
lehen baino gauza gehiago ekarri dute merkatura. Baina beren lana
ez dute sekula kontatu. Horrela, kaleko jendeak biziki merke zuen
janaria eta, beraz, diru gehiago zuen industriak egindako gauzen
erosteko. Eta hori laborariaren ideologiari zor zaio: «ni laboraria
naiz, nere baserriaren, nere familiaren, nere tresnen jaun eta nagu-
si; eta, nagusi izanez, nere gain hartzen ditut nekazaritzak dituen
arriku guztiak; eta ni naizenez nere buruaren jabe, ene falta da hi-
labetearen edo urtearen buruan dirurik ez badut».

Nork ukan du laborantzako produktibitatearen mozkinak? Ne-
kazariaren inguruko «agro-alimentaire» delakoak ukan du mozkin
hori guztia, eta hazkunde horren mozkinik ez du jaso nekazariak.
Eta horretan da: orain arteko ideologia hori bera ezartzen zaio ne-
kazariari heziketaren bitartez: «zu zara zeure buruaren jabe eta
zuk hartu behar dituzu arriskuak». Ideologia hori oso emankorra
izan da sistema ekonomikoarentzat: nekazariari horrelako arri-

kuak har erazi zaizkio ideologia hori zela medio eta horri esker heldu da laborantza heldu den heinera.

J.M. Zeberio: Ni ez nago Pellok dioenaren kontra; baina ba al zegoen alternatibarik? Bide horretara behartu da laboraria; baina posible al zen, edo posible al da, beste bideren bat praktikan martxan jartzea?

P. Iralur: Egun fabrikari ari den langileak aski du astean 40 orenez lan egitea, bizitzeko; nekazariak, aldiz, bi halako (edo ia) behar ditu; eta hilabetearen buruan langileak baino askoz gutxiago irabazi du. Horretan da problema: 25 urte honetan, langileriak ukan dituen abantailak nekazariak ez ditu ukan, eta egun legeek ez dizkio- te ezagutzen langile gisa dituen eskubideak. Azpioproletalgo bat da.

Jakin: Alegia, sektore bat beste sektoreen zerbitzuan.

K. Enbeita: Hori da. Hasieran genioenera itzuliz, hiru giro eta motatako eskolak gogoratu nahi nituzke: lehen ikasketak norberaren lan-lekuan egitea proposatuko nuke (girotik ez ateratzearen, ez beste sektoreekin ez nahastearren); bigarren, gaitasun bat lortzeko eta laguntzak eskuratu ahal izateko egin behar den hainbat ordutako eskola legoke; azkenik, heziketa tekniko-profesionala.

Baina baserritarra bera baino gehiago arduratu dira baserriaren kontura bizi direnak baserritarra beren zerbitzuan hezitzen. Ondorioz, baserritarrak ez du esku hartu komertzializazio-bideetan ez produktuen transformazioan. Eta sistemaren esklabu bihurtu da. Beranduegi ez bada, baserritarrak bere eskuetan hartu behar ditu bere heziketa, produkzioa eta transformazioa. Produkzioari neurri bat ezarri dio munduak: gure irtenbide bakarra (txarra, agian) ez da produktibitatea uztea, baizik produkzioaren ondoko arlo guztietan esku hartzea: salmentaren bide guztiak geure eskuetan hartzea. Bestela, produkzioa urrituko dugu, eta gero eta ahulago izango gara. Baina sistema nola apurtu?

P. Iralur: Badira segidan hartu beharreko erabakiak, eta geroari buruz sortu beharreko bide berriak. Ez da dena gaurtik biharrera aldatzen ahal. Sistema batean gaude, eta sistema horri bizitzeko behar ditugun garantiak eskatu behar dizkiogu. Sistema honen barruan ere egin daitezke gauza batzu, baldin borondate politikorik badago gobernariengan. Gero, beste bideak hartu beharko dira, hemendik 20 urtera baserri txikia bizi dadin nahi bada. Orain honenbeste nekazari txiki daude, eta horiei behar zaie segidan erantzun bat eman. Baina gaurko bidetik 20 urteren buruan % 50 ez dira gehiago nekazaritza bizi izaten ahal, sistema honetan ez

bait da txikiarentzat lekurik. Beraz, behar da beste bide bat sortu; eta hor ere borondate politikoa behar da.

J.M. Zeberio: Zuk sisteman jartzen duzu azentua, baina nik galde-tuko nuke: gaur nekazaritzaren bilakaerari gertatzen zaiona sistemari leporatu behar zaio erabat, ala teknologiaren aurrerapenaren ondorioa da? Hau da: teknikaren aurrerapenak posible egin du laneskua mugatzea (eta laneskua soberaraztea); eta baserritarraren inguruan familia bat dagoenean, askoz lur gehiago lant daitezke, ganadu gehiago manten daiteke, produkzio handiagoa atera daiteke. Eta hori ez dakit sistema bati ala egoera bati, teknologiaren aurrerapenari, lotu behar zaion.

P. Iralur: Teknologia ere sistema baten barruan dago; ez dago isolatua, bide bat egin du, sistema baten barruan.

J.M. Zeberio: Dudarik ez. Baina teknikaren aurrerapena, sistema baten barruan egin bada ere, uste dut, gizonaren aurrerapena dela azken batean. Baserritarrak, duela 20 urte, 10 litro esne ematen zituzten behiak zeuzkan, eta 150 kiloko txahalak ateratzen zituen mataderira, urte t'erdiz edo hazita; gaur, 30 litro ematen dituzten behiak eduki ditzake, eta okela askoz azkarrago eta hobeto produzi dezake. Lehen hiruzpalau gaztek joan behar zuten soro bat ebakitzera, eta gaur, makina batekin, ordu betean egiten da lehen goiz osoan egiten zena. Sistema baten barruan gaude, bai; baina aurrerapenok hainbat posibilitate eman dituzte.

1.1.2. Nekazaritza gizarte-sistemaren barruan

A. Lekuona: Produktibitatea azkartuz doa, indartuz eta hobetuz. Nik ez dakit hori hobe ala txarragoa den, baina mundua horrela doa, eta ez bakarrik sistema batean, baizik guztietan. Hala ere, puntu bat azpimarratu beharko genuke: azterketa guztietan ahaztu egiten da gizona tartean dela, laneskua tartean dela; ahaztu egiten da baserritarra. Fabrika-langilea egunean zortzi orduz lan eginez bizi liteke; asteen 34 (edo 39 edo 40, berdin zaio; kantitate jakin bat, behintzat) edo urtean 1.825 ordu-inguru. Baserritarrak hala egingo balu, zer gertatuko litzateke, zer prezio aterako lirarteke? Agian, planteatzerik ere ez dago horrela; baina datu bat behintzat kontutan izan behar da: hor langile batzu ari dira, eta langile horiek merezi dute bizi ahal izateko adina irabaztea, eta ez ordu askoren poderioan eta beren buruak zamapean jarriz, baizik erosotasun pixka batekin.

J.M. Zeberio: Zehaztu beharra dago hori. Azken urte hauetan ikerketa batzu egin dira hemen baserritarrak beste langileekin konparatuz; ikerketa horien ondorioa da: baserritarrak bere lanari oso etekin txikia ateratzen diola, eta, beraz, urte gutxi barru hemengo baserria guztiz desegin eta ezkutatuko dela: horrelako aurrikuspenak egin dira. Hori, nik uste, ez da bidezkoa: hiritarraren mentalitatearekin ari gara aztertzen nekazaritzaren egoera. Baserritarraren logikan ez dago hori bakarrik: inportantea da, baina ez da bakarra; beste mila faktore daude. Azken batean, baserritarraren larritasuna zera da: normalki lan eginda, gero eta diru-iturri ahulagoak dituela, eta beste arloetara jo behar duela, dirubide minimoak edo izateko... Baina industriako logikaz egiten diren aurrikuspenekin ez dugu asmatuko.

P. Iralur: Nik ez dut esan nahi nekazariak langile bilakatu behar duenik. Nekazariak badu bere nortasuna eta berezitasuna, adibidez lanarekiko edo aroarekiko (eguraldiarekiko) erlazioan; hala izan da, eta hala izanen da. Besterik esan nahi dut: bai industriako langileak bai nekazariak gauza bat ekartzen diote sistema bati; sistemak, ordainetan, halako eta halako gauzak ematen dizkio industri langileari. Normala da, nekazariak ere ber gisan ukan ditzan, sistemak emanik, besteek dituzten gauza batzu.

Duela 25 urte baziren aldeak nekazarien artean, nekazari handi eta txikien artean; eta 25 urteren buruan alde horiek handituz doaz: nekazari batzuri ongi pagatzen die sistemak, baina besteei zergatik ez? Nekazariak, bere lanaren bidez, aberastasun bat ekartzen dionez sistemari, normala da zerbait ukan dezan. Horrek ez du esan nahi langile bilakatu behar duenik.

A. Lekuona: Ikuspegi oso ekonomikoa dugu askotan, eta ekonomikoa bakarrik; baina nekazaritzari soziologo bezala ere begiratu behar diogu, eta orduan zabalagoa da ikuspegia: kontua ez da honenbeste orduko honenbeste pezeta, baizik konjuntua nolabait parekatzea. Baserritarrak ordu gehiago sartuko ditu, baina ez bi edo hiru halako. Ez du injineruak bezala irabaziko, baina bai tamaina batean. Parekotasuna ez da ehuneko ehunean posible izango, baina % 50ean behintzat izan dadila.

J.M. Zeberio: Ez dakit langileak bere egoera zenbat hobetu duen; baina hainbat urrats egin ditu, hainbat gauza lortu ditu, azken batean elkartu egin delako. Laborariek ere elkartu beharra daukate arazo konkretuak konpontzeko, beren egoera aztertzeko eta zenbait jokabide erabakitzeko. Eta hemen sindikatuen zeregina aipatu behar da. Euskal nekazaritzan oso gaztea da sindikalgintza, ez da-

go langileriak izan duen tradizioaren antzekorik; bestalde, baserri-tarra bakoitza bere etxe inguruan dago eta ez dauka beharbada kondizioerik ere zenbait planteamendu egiteko.

Baina beste problema bat ere badago hemen: nekazari-ekonomia, nolabait esan, subsistentzi ekonomia izan da gehienbat, eta hori batzuek hobeto eramaten dute besteek baino. Batzuek dirubide erosoagoak dituzte, besteek ahulagoak. Nik hor ikusten dut nekazaritzaren *aldaketa*-ren problemarik nagusienetako bat.

A. Lekuona: Langileria beti dago bilduta; baserriak banatuak daude. Langileriak izan du elkartu beharraren kontzientzia; nekazariak ez du oraindik lortu. Kontzientzia hori hartzen duenean izango da beharbada bere buruaren eta bere lurraren jabe. Agian, bor txatu egin beharko da mementu hori, eta orduan liberatu ahal izango da hartutako irakaskuntza hartatik.

P. Iralur: Nekazariak ere izan dute beren elkartasun bat, nekazari gisa. Iparraldean bazen sindikatu handi bat, baina ideologia korporatibista batekin: nekazari guztiak (1.000 Ha dituen bezala 10 Ha dituen) «familia» bakartzat hartzen zituena, interes berak zituztela sinesteraziz. Ideologia horretaz baliatu dira nekazaritzako handiki guztiak: txikien beharrak aitzinean ezar, eta berek sakela bete. Elkartasun bat izan da nekazarien artean, baina ez nekazari txikien artean.

A. Lekuona: Ez da Hegoaldeko kasua. Hemen sindikatua berria da oraindik, eta nekazari handirik ez dago, ez dago hainbesteko desberdintasunik. Desberdintasunak badira, eta arrisku hori badago, halere.

P. Iralur: Zuk urtean 20 tona tomate egiten badituzu eta ondoan dagoenak urtean 2 tona egiten baditu, zu haren ondoan handia zara, Euskal Herrikoa izanda ere.

Jakin: Lehenago aipatu duzue, nekazaritza, sektore bezala, sistema baten barruan eta sistema baten zerbitzuan dagoela. Etorkizunari buruz, galdetzekoa da, zein den irtenbidea: ea sistema horren barruan aldaketak egiterik badagoen, aurrera jarraitzerik badagoen; ala sistema hautsi behar den; eta sistema hausteko ea zer posibilitate dagoen, jende aldetik hain gutxi suposatzen badu.

J.M. Zeberio: Bistan da sistema batean gaudela. Dena dela, nik bereiziko nituzke, batetik, teknikaren aurrerapenak nekazaritzari sortu dizkion aldatu beharrak, eta, bestetik, sistema batek nekazaritzari ezartzen dizkion eramanezinezko problemak. Dena dago

erlazionatua; baina uste dut, teknikaren aurrerapenak aldaketa batzu inposatu dizkiola nekazaritzari eta aldaketa horiek bereganatzeko ahalmenik ez dutela jarraipenik. Eta hori berdin gertatzen da sistema honetan zein beste edozeinetan. Adibide bat jarriko nuke, nekazaritza-munduarekin zerikusirik baduena: garai batean auzo guztietan zeuden eskolak: eskola horietara joaten ziren, hasi 5 urterekin eta 12 edo 13 urte arte; ume asko ziren, irakaskuntzak bazuen bere montajea, eta posible zen eskola horiek eduki eta mantentzea. Baina gaur ezin da. Ez luke burubiderik auzo guztietarako orduko eskola, apaiz, mediku eta albaitekuak (eta beste hainbat gauza, nekazari-munduak galdu dituenak) eskatzen hasteak. Egokitu beharra dago gizarte-aurrerapenak ekarri dituen aldaketetara.

P. Iralur: Ni ez naiz teknologiaren kontra, printzipioz: teknologiaren aurrerapena gauza ona izaten ahal da. Gauza bat galdegiten dut: gizonari, edo langileari, balia dakizkiola teknologia berri horiek. Zenbait gauza aldatu dira, bizitzeko moldeak eta harremanak, etab., eta gauza onak dira. Nik planteatzen dudana da, 25 urte honetan ezarri den teknologia ez dela neutroa izan. Har dezagun Europaren mailan: aurrerapen teknologiko horrek produktibitatea emendarazi du, baina nola? Erresuma pobreetan ahalik eta merkeen hartu eta hemen baliatuz. Gure teknologia, gure lan-moldeak edo gure laborantza aurreratu baldin bada, neurri batean beste batzu urrunago zuzenean ustiatu ditugulako aurreratu da. Teknologia horren aurrerapena ez da neutroa izan, zeren mementu batez bide bat har erazi bait diote: Ameriketara edo Afrikan bazeuden merke lan egiten zutenak, eta haiei kendu diegu; egun, Holandan kanpotik ekarri bazkarekin bazkatzen dituzte kasik behiak... Teknologia berria hori ere bada.

1.2. Lurraren plangintza

Jakin: Itzuliko gara filosofia eta salakuntza orokor horietara. Etorkizunari begira, berehala konpondu beharreko arazo batzu aipatu ditzakegu orain: e.b., lurren plangintza edo plangintzarik eza, lurren gaurko erabilera konkretua, jabegoa, prezioak. Proposa al dezakezue zerbait konkreturik?

K. Enbeita: Nire ustez ez dago ez lurraren ez bestelako plangintzarik; nekazaritzaren politika falta da, hots: zer produzitzea komeni den, zenbat produzitzea komeni den, etab. Bestetik, lurraren

erabilerari legokiokeen legeria egin behar da, baserri-lurra zein den zehaztuko duena, lur hori industriadako edo etxegintzarako erabiltzea mugatuko duena, lurrik onenak zainduko dituen; hau da, baserri-lurraren defentsarako legeria: hori Administrazioari dagokio, eta egin gabe dago.

Gainera, baserriaren jabego-sistema osoarekin lotua dago: baserriar gazteak ez dira luraren jabe; gurasoak 70 edo 80 urte arte ari dira lanean, erretirorik ez dutelako bizi ahal izateko. Gazteek ikusten dute aldatu beharra, berritzeko prest daude; baina ez dute agintzen etxean, eta ezin dute eraberritu. Adin batera helduz gero, berriz, oso nekez has daiteke bat ikasten.

Prezioei buruz, bakar-bakarrik zera: prezioen politika bat erabili du Espainiak, baina oso eskasa: ez dio erantzuten ez baserriaren egiturari, ez heziketari, ez luraren banaketari. Besterik egiten ez duen politikak egindako prezioen politika daukagu. Hori da egoera.

1.2.1. Plangintzaren premia eta zailtasunak

A. Lekuona: Sindikatu mailan askotan aipatu dugu luraren plangintza, baina ez dakit zenbaterainoko sakontasunarekin. Plangintzak egitea hain zaila ez da, ofizioko batentzat. Gero, errealitatean, gauzak askoz ere zailagoak dira: baserriarrak onartuko al du, prest al dago, makurtuko al litzateke, kontra jarriko al litzateke?

Plangintza, bestalde, bi eratakoa izan daiteke: bata, derrigorrez inposatzen dena, jendea sartzera ala kanpoan geratzera behartzen duena (eta hori hemen, gure ekonomi munduan, erabiltzerik ez dago). Beste era bateko plangintzak ere badaude: helburuak zehaztu ondoren, horietara iristeko norabidea markatzen dutenak, jendea behartu ez baizik nolabait gidatzen dutenak. Gurean ere hortik jo beharko litzateke: gure lurak eskasak dira, lur gutxi dugu Euskal Herrian; eta, gutxi denean, taxuz erabili beharra dago gutxi hori, ahal den guztia probetxatuz. Euskal Herriko luraren plangintzaren beharra, garbi ikusten dut nik; nola egin, ez hain garbi. Nolanahi ere, direkzio batzu markatuko litzuzkeen lege baten bidez egin liteke: zehatza izango ez bada ere, marko bat eskaini beharko luke, joera batzu.

J.M. Zeberio: Euskal Herriaren parte handi batean eskasen dugun jeneroa lurra da. Eta edozein ekonomi gizarte, eskasen dituen jeneroei ahalik eta etekinik onena ateratzen saiatzen da. K.A.ko lu-

rraldeetan jende asko bizi gara, baserritarrak asko dira eta lur gutxi daukagu. Horregatik, lurraren plangintza bat egin beharra dago. Ari dira aurrerapauso batzu ematen; gaur-gaurkoz gehiago kezkatzen dira udaletxeak lurren banaketaz, erabileraz, etekinik onena ateratzeaz.

Baina, nire ustez, ezinezko helburua da plangintza zehatz eta erabatekoa, hau da: metro karratu bakoitzaren erabilera konkretua erabakitzea, kasu oso ezberdinak bait daude: lur bakoitza dago pertsona konkretu bati eta egoera konkretu bati lotua. Baserritar batek bere baserria handitzeko gogoia izan dezake ala ez, eta lurren bat salgai aurkitu ala ez, eta hura erosteko dirurik izan ala ez... Batek baratza lant dezake edo, beste irtenbiderik izan ez, eta pinua jarri behar du... Saio bat egin beharra daukagu. Baina gaur-gaurkoz, erabateko sozializazioa ez bada ezartzen (eta badirudi, herri honen gogoia, oraingoz behintzat, ez doala hortik), erabateko plangintza hori amets bat izan liteke zenbait jenderentzat, baina niretzat amets utopiko samarra.

K. Enbeita: Plangintza derrigorrezkoa da, ez utopia... Neurriren bat derrigorrez hartu behar du Administrazioak, arrazoi honegatik: 60. eta 70. hamarkadetako industrigintzaren eta etxegintzaren *boom* hartan, baserri-lur guztiak industri lurraren prezioan jarri ziren. Baserritarrak ezin du pagatu baserri-lanerako lurra prezio horretan. Eta Administrazioak erabaki behar du halako lurrak, beren kondizioagatik eta, baserri-lur izango direla eta han ez dela industri programaziorik edo etxegintzarakorik egingo.

J.M. Zeberio: Lurraren erabilera eta plangintza errazten duten faktoreak badaude, baina baita guztiz galerazten dutenak ere. Adibidez, hor daukagu «lanegun partzialeko nekazaritza» hori, urte askotan kontsolidatua eta sendotua (eta hala geratuko da, nire ustez): nekazaritza-mota hori da lurraren plangintzaren eta erabileraren kontrakorik handienetako bat; hor ez dago baserritar-profesionaltasun osorik, baina nork esan diezaioke bere dirubidea beste lan batean duen nekazariari, beste lan hori utzi egin behar duela? Eta beste mila faktore daude: herentzi problemak, estrukturazioarenak, etab.

Gero eta lege zorrotzagoak daude, lurgintzarako izendaturiko lurrak bestetan ez erabiltzeko. Baina ate hori ere ezin da erabat itxi. Herri batzutan bide hori guztiz itxi nahian hasi direnean, baserritarrak berak izan dira plan horren kontra altxa diren lehenak, zeren, adibidez, beren semearentzat etxetxo bat egin nahi izan dutenean, irtenbiderik gabe aurkitu bait dira. Nahiz eta lege zorro-

tzak egon, kontratista batek edo lurrari beste erabilera bat eman nahi dion batek eskaintza interesgarri bat egiten badio baserritarri, honek ahalik eta dirurik gehiena ateratzean pentsatuko du, eta ez lurren plangintza eta erabileretan... Erostenaren aurrean, edozein lurjabe bezala da baserritarra ere.

A. Lekuona: Nolanahi ere, bereizi egin behar lirateke nekazaritza-lurrak eta besteak, eta bakoitzak bere prezioa izan behar luke (eta hau hobe litzateke herentzia banatu beharreko unean ere). Badago bere lurretan berak agintzen duela dioenik, eta, saldu nahi izango balitu, saldu egingo litzuzkeela. Kasu desberdin konkretu asko dago; baina legea ez litzateke horien arabera egin behar.

J.M. Zeberio: Legeak egin litezke, eta egingo dira denborarekin. Zertarako? Adibidez, baserriak osorik mantentzeko eta handiagotzeko egiten diren ahaleginei abantailaren batzu eskaini behar litzazkieke; eta baserri bat zatitzen denean, nolabaiteko zigorra ezarri behar litzateke; horrelako zerbait behar da gure baserria babesteko, erraza ez bada ere.

1.2.2. Lurraren jabegoa eta erabilera

P. Ivalur: Arazo oinarrizko bat ukitu da hor. Lurra norena da, nor da lurraren jabe? Orain arte Euskal Herrian nekazaria bere lurraren jabe da, kasu gehienetan. Baina Iparraldean, mendialdean batez ere, hiru etxaldetarik bat segidarik gabe da; luzagabe libre izanen da norbaitentzat lur bat, lan-tresna bat, kapital bat. Nekazaritza bizi nahi duenak erosi egin behar ote du lur hori, ala ez? Edo, erositik, lurraren jabe bilakatzen da, eta, beraz, nahi duena egiten ahal du; edo beste modu batera jokatzeko has gaitzke: gizartea bilaka dadila lurraren jabe. Horrela, nekazariak ez du lurraren jabetasunaren beharrik nekazari izateko; eta, beraz, lan-tresna bat dauka, baina jabetasunik ez duenez, ez da espekulaziorik eta izanen. Hainbeste urtez eskuz aldatu den etxaldea, denbora baten buruan, bilakatzen ahal da elkarte baten lur.

K. Enbeita: Gure azken helburura joan zara zu aurretik.

P. Ivalur: Saioak baditugu eginak horri buruz: elkarte batzu eratu dira; elkarteak erosten du lur bat, kide bakoitzak parte bana ordaintzen duelarik; eta erreñtan ematen dio lur hori nekazariari: esan nahi bait da, jabea ez da pertsona bat, baizik elkarte bat. Baina ez da posible lur guztiak erostea, elkarteak ez bait du dirurik aski denek erosteko. Beraz, beharko da lege bat pentsatu.

A. *Lekuona*: Lege aldetik zer dago Frantzian?

P. *Iralur*: Sozialistak agintera iristean, «groupement foncier» direlakoak sortu ziren; bide horretatik, guk «g.f. agricole» antolatutako dugu: bakoitzak kapitalaren parte bat jartzen duelarik, denen artean erosten da... Gero beste lege bat agertu da, «Office foncier» deitua: nonbait lur bat saltzen zelarik, eta zuk baldin bazenuen modurik lurra erosteko, erosten zenuen, eta lurraren jabe bilakatzeko zinen; baina ez bazenuen dirurik, Estatuak erosten zuen lur hura, eta Estatuak zuri errentan ematen zizun.

Hor bada arazo bat: euskal kulturaren bada berezitasun bat, bescetan ez dena: etxeari, lurrari lotuak daude historia eta familia.

A. *Lekuona*: Egia: guretzat baserria ez da lan-tokia bakarrik, baizik historia bat, familia bat.

K. *Enbeita*: Lurrek, gainera, badute beren izena, eta izen horrek adierazten du gehienetan lurraren kalitatea, lurraren situazioa.

Baserri-lurra babesteko honelatsuko lege bat egin beharko litzatekeela planteatu izan dut inoiz: lur bat salgai jartzean, baserri bezala enplegatzeko prest dagoenari saldu beharko litzaikeela; erostunik ez balego, Administrazioak erosi beharko luke, baserri-tarrari uzteko. Pello urrunago joan da, eta ados nago.

P. *Iralur*: Printzipio bera da.

J.M. *Zeberio*: Printzipioen mailan luzaz mintza gaitezke, eta ez nago horrela hitzegitearen kontra. Baina formulazio teorikoetatik errealitateara jaitsi nahi nuke. Duela 15 bat urte egin zen azterketa baten arabera, euskal baserrietan adineko jende asko zegoen seme-alabarik gabe baserri-rako, eta mutilzahar eta neskazahar asko. Baserri horiei ez zitzaion etorkizunik ikusten, eta irtenbide bat bilatu behar zitzaiela zen ondorioa. Gaur gertatzen dena da, inor gutxi dagoela prest bere baserriak eman diezaizkiokeen eskubideei uko egiteko; berak erabili nahi ez baditu, gehienez ere erabiltzen utziko ditu bere lurak, baina bere eskubideak galdu gabe. Jende askok ez du alor horrek eman diezaiokeen etekinaren edo, salduta, eman diezaiokeen diruaren beharrik; hala ere ez du utzi nahi. Gero eta baserri gehiago ikusten da, itxiturak egin eta ardiak edo zaldiak edo okelatarako behiak jartzen. Horrelako egoera baten aurrean esan al dezake Administrazioak gaizki erabilia dagoela eta beste erabilera bat eman behar zaiola?

P. *Iralur*: Badugu orain lege berri bat: lur bat ez bada baliatzen, alferrean utzia bada, *landugabe* («inculte») deklaritzen da.

J.M. Zeberio: Baina nork neurtzen du hori, eta zenbat aplikatu da lege hori?

P. Iralur: Administrazioak aplikatu behar luke, baina ez du aplikatzen. Oso zaila da.

A. Lekuona: Hala ere bide batzu behintzat markatu beharko lirake: Pellok aipatu dituen elkarteak, adibidez: libre dauden lurrak erosi eta baserrietara bihurtzen dituztenak. Horrelakorik ez daukagu hemen. Kasu gutxi konponduko lituzke, agian; baina gaur gauden bezala ez da deus konpontzen, ez bait dago ez legerik ez markorik.

J.M. Zeberio: Puntu honetan pesimista naiz; eta etorkizunaz, areago. Lehen, maiorazgoaren sistemari esker, osorik uzten zitzaion etxaldea ondokoari; gaur, ordea, maiorazgoaren sistema krisian dago; eta lurra ez da jadanik lan-tresna bat, kapital bat baizik. Eta, herentzia banatzerakoan, edozein kapital bezala banatzen da lurra ere; eta baserri-jabeak gutxitzen ez baino ugaritzen ari dira Euskal Herrian.

Borondaterik dagoen lekuetan badaude hori konpontzeko formulak, eta askok ikusten dute horretan dagoela beren baserriaren segida.

A. Lekuona: Beldur diot nik borondatean gehiegi fidatzeari, ez bait da beti izaten. Horregatik, koadro batzu, lege batzu behar dira.

J.M. Zeberio: Zerbait egingo da. Baina, azken finean, pertsona batek erabili behar du lurra, bere heziketa, bere adina, bere ingurua, bere ahalmenak eta bere ezinak dituen pertsona batek. Hala ere, orientabide jeneral batzu eman beharra dago. Baina oso nekeza da Administrazioetik guttiz zehaztea arazo hau.

P. Iralur: Orain arte, nekazaritza eta lurraren jabeagoa elkarrekin zihoazen, elkarri lotuak ziren. Gerora, ordea, ez da hala segitzen ahaliko; beharko dira bi partetan ezarri jabetasuna eta nekazaritza: nekazari izan, jabetasuna baitezpada ukan gabe.

K. Enbeita: Jabeagoaren problema, ez da hori niretzat. Baizik, gazteak ez daukala baserrian bizitzerik, ez aldatzerik, edo aurrerapenaren bideetan abiatzerik. Aita zaharra bizi den artean, bera da jaun eta jabe, eta gaztea ez da nor planteamendu berriak egiteko.

A. Lekuona: Nik, hala ere, garrantzi handia ematen diet lehen aipatu ditugunak bezalako legeei: ikusi egin beharko genituzke hur-

bildik, eta hemen nola eta zein neurritan aplika daitezkeen aztertu. Garrantzi handia emango nioke, baita, gure sistema zaharrari, *pro indiviso* deituari, baserriak osorik jarri dezan.

P. Iralur: Badira 25 urte SAFER («Société d'Aménagement Foncier et d'Établissement Rural») elkarteak badirela: baina 100 Ha saltzen direlarik, zenbat ukitzen ditu SAFERek? Biziki gutxi! Tresna bat da, baina ahalik gabea; eta lurrak betiko espekulazioan jarraitzen du: lurra ondasun bat denez, ondasunaren legea segitzen du.

A. Lekuona: Lege frantsesean badago beste puntu bat horri lotua: baserrian segitzen duen semeari edo alabari soldata bat aitortzen dio legeak, etxean dagoen bitartean; eta partiketa-mementua etortzean (etxetik irten behar denean, edo herentzi partiketa egin behar denean) kontutan hartzen da hori. Laguntza txikia da, nahi bada, baina egoera larria denean, ez da laguntza txikirik.

1.3. Ustiapenen egituraketa

Jakin: Nekazaria eta lurrak ikusi ondoren, ustiapena aztertzeri pasa gaitezke: zein egoeratan aurkitzen den, zein problema dituen, zer aldatu beharko litzatekeen.

J.M. Zeberio: Bi puntu aipatuko ditut. Lehenengo: baserriaren egituraren problema, iniziatiba pribatuaren bitartez arin liteke pixka bat: posibilitateak dituen eta prest dagoen baserriarriari ahalik eta laguntzarik onenak eskaini behar zaizkio, ahalik eta erraztasunik handienak. Eta bigarren: nekazaritzak eskaintza batzu egiten dizkio gizarteari eta gizarteak ordaindu egin behar dizkio eskaintza horiek: guztiz beharrezko dituen janariak produzitzen dizkio, eta naturaren orekari iraun erazten dio, nekazaritzarik ez balego erabat desegingo litzatekeen orekari. Administrazioak itzuli egin behar dizkio nolabait zerbitzu horiek: baserriarriari azpiegiturak edo diru-laguntzak edo kredituak besteei ez bezalako kondiziotan ematen bazaizkio, horregatik da: gizarte osoarentzat egiten duena ordaintzen zaio.

A. Lekuona: Argi dago baserriaren neurriak handitu beharra, produktioa ugartu beharra, eta, horretarako, lurrak liberatu beharra, Europa osoan bezala. Egiten ez bada, baserriak ez du etorkizunik. Baina ez genituzke ahaztu behar horrek sortzen dituen gizarte-arazoak, baserri bakoitzean sortuko dituenak.

P. Iralur: Urteak joanago eta nekazari-kopurua txikiago. Nekazari gutxiagok lehen baino biziki gehiago sortzen dute, eta, horrela segituz, erresuma baten bizierazteko, nekazari gutxiago aski izango da. Baina oraingo Europari begiratzen badiogu, ikusiko dugu nekazaritza txikia ezin daitekeela bizi; nekazaritza txikirik ez dela izanena, eta, beraz, Euskal Herrian ez dela izanena nekazaritzarik, edo biziki gutxi bakarrik. Legeak eta plangintzak egin beharko dira Europa mailan.

Baina salneurriak dira osoki beste gisa batera ikusi beharrekoak. Nekazariak antzeko premiak dituzte beren familiak mantentzeko, baina lan-tresna ezberdinak. Behar da pentsatu sistema bat, nekazari bakoitzari bizitzeko minimoa garantizatuko diona. Horregatik, prezioentzat behar da beste zerbait pentsatu; bestela, 20 urteren buruan porrot egingo dute baserri txiki guztiek.

K. Enbeita: Horrek bi alderdi ditu: zergatik iraun du gaur arte baserriak, zergatik iraun du egitura honekin, edo zergatik izan du egitura hori? Kultura baten eta gizarte baten ikuspegiak daude hor. Gero, baserriak handiagoa izan behar duela esatean, zeinekin konparatzen da? Konpetitibitateak behartu gaitu handiago izatera... Gu ere hezi gaituen sistema horren barruan, irtenbide bakarra ikusi dugu guk: baserrian sobera den jendea baserriak berak enplegatu behar badu, bere gain har ditzala komertzializazioa eta transformazioa, horiek besteren esku utzi beharrean. Baina hemen tartean dago gizarte osoak duen filosofia edo pentsaera.

Konpetitibitateak eskakizun batzu egin dizkigu, eta irtenbide bila hasi beharra daukagu: baratza lantzeraz jo, gaur produzitzen ez ditugun produktu batzu sor ditzakegun ikusi, etab. Gaurko produktzioan bizibidea ateratzerik ez duenari aldaketarako heziketa edo laguntza eskaini behar zaio, bide bat ireki beharko zaio.

J.M. Zeberio: Askorentzat ofizioz erabat aldatzea izango da hori.

2. European sartzea

Jakin: European sartzea azkenean zer da? Alde on eta txarrak. Hartu behar diren neurriak, atetan gaudenez.

2.1. Europako laborantza krisian

P. Iralur: Duela 25 urte sortu zen laborantzari buruzko politika krisian da; eta krisi horri buruz ez du nehork erantzunik. Hori

gauza berria da. Duela 25 urte bazen aterabiderik: mekanizazioa, modernizazioa, etab. Hogeitabost urteren buruan ohartu gara, okerra zela politika hura. Muga batera heldua da sistema hori, eta ezin eman diezaiokegu erantzun globalik segidan eta bapatean: egungo krisia ez bait da herri edo estatu baten problema, mundua den sistema baten krisia baizik; eta horren irtenbidea ez dauka nekazari euskaldunak.

J.M. Zeberio: Zer da krisia? Bi hitzetan esanda: Europak eduki duen politika produktibitatea izan da batipat: produktibitatea handitzeko, ustiapen-neurriak handitzea, margina handiagoak lortzea, nekazariak sarrera minimo batzu izan ditzaten. Amaierarik gabeko lasterketa da: gaur 20 behar badira, bihar 25 beharko dira, eta etzi 40. Eta lasterketa horrek ezin du jarraitu: Europak ez daki zer egin bere produktu batzurekin; moztu beharra dauka, ez bait daki esnearekin zer egin, edo haragiarekin edo ardoarekin zer egin. Eta muga batzu jartzen hasi da, gutxiago sor dadin: produkzio globala ezin da gehitu; eta, beraz, laborariaren diru-sarbideak murriztuz doaz. Gero eta estuagoa da egoera. Diagnostiko zuzena al da hau?

P. Iralur: Ez nago ados. Hor badira bi gauza: batetik, Europak eraman duen politika adibide batekin agertuko nuke: batek 50.000 litro esne sortzen baditu, denentzat du laguntza; besteak 100.000 sortzen baditu, denentzat du oraino laguntza. Hots: handia handi gisa lagundu da, eta gehiago handitu da; txikiak laguntza gutxiago izan du, eta txikiagotuz joan da. Hori da European egin den politika.

Bestalde, sistemaren krisia dago. Zifra batzu emango ditut: 1950etik 1972ra, industri langileen produktibitatea 2,7z biderkatu da, eta horretarako behar zen langileko kapitala 2,4ez. Laborantzan, denbora berean, 3,75ez biderkatu da produktibitatea, baina langileko kapitala 5,5ez. Bestela esan: 1950ean lanpostu baterako 100 behar zelarik nekazaritzan, 155 behar zen 22 urteren buruan. Kapitalaren errentabilitatea laborantzan txikiagoa zela ikusiz, industri nagüsiek ez dute dirurik ezarri laborantzan, diru horrek ez bait zien interesik ekarriko; eta horregatik diete nekazariei esan «zu zara zeure buruaren jabe, zu zara nagusi eta zeure gain har itzazu arrisku horiek denak». Horrela irau du nekazaritzak orain arte. Baina ezin du horrela segitu. Hori da problema: Europako laborantza krisian dago.

Europako laborantza-legeetan, baziren zenbait gauza lagunduak zirenak: esnea, azukrea, artoa, bihia eta olioia: edozein erresuma egiten zituela eta edozein kantitatetan, lagunduak izan dira.

Eta egun juxtu esnea da sobera. Gehien lagundu izan direnek sortzen dute gaur problemarik handiena. Hain zuzen, industriari etekinik onena ekartzen zioten produktuak lagundu dira. Frantzian, kasurako, % 35etik 37rako balioa dute produktu horiek, eta FEOGAren (Fond Européen d'Orientation et Garantie Agricoles) % 60 hartzen dute. Badira beste gauzak artetan bakarrik lagundua (haragia, fruta, lekariak, ardoa eta tabakoa): balioaren % 36 eta 38ren artean egin dute, eta % 29 bakarrik kostatu dira. Horrela, erresuma guztiek ez dute laguntza bera ukan; adibidez, Danimarkaren laborari-produkzioaren % 85etik 88ra FEOGAk lagundua da; eta Italiakoaren % 47 bakarrik. Laguntzak mugarik gabe eta edozein produkzioerentzat izan bait dira.

Europari laborari txikiak asko kostatzen zaizkiola esatea ez da egia: ezen laboraria handiago eta gehiago kostatzen bait zaio; laboraria txikiago eta gutxiago; eta mendiko laboraria, hura da gutxiarik kostatzen zaiona.

2.2. Alde on eta txarrak

Jakin: Sistema horretan sartzera goaz gu. Horrek zer alde on eta zer alde txar ditu hemengo nekazaritzarentzat?

J.M. Zeberio: Lehenengo, oso kezkarria da krisian dagoen sistema batean sartzea. Eta bigarren, gaur Europan krisirik handienean dauden produktuen produzitzaile gara gu, konkretuki esne-produzitzaile.

Nik abantaila bat ikusten diot Europan sartzeari: Europan sartzeari neurri batzuetan hartzera eragingo digu, bestela ere egin beharrik dauzkagun aldaketak azkartzea. Gure egiturak hobetzeko laguntzak jaso ditzakegu, gainera, Europatik.

A. Lekuona: Nolanahi ere, krisia ez dago Europan bakarrik: gure artean ere badago. Ez daukagu sobera esne, baina ez gabiltza urrutiti. Europan sartzeari, areagotu egingo da krisi hori.

J.M. Zeberio: Arlo batzutan irabazi egingo dugu: egurrean, Europan eskas diren gauzetan, produktu minoritario baina kalitatekoetan,... Ez daukagu borroka egiteko indar handirik; eta gure arriskua da, gure produktuak ezin saldu izatea, edo prezioak gutxitzea.

K. Enbeita: Zuk abantailatzat ematen zenuen egin behar ditugun aldaketak azkartzera behartzea. Nik galdetu egiten dut: European sartu ala ez, gure egiturak nahitaez aldatu behar ditugu; European sartzeak behartu egin dezake Administrazioa aldaketa batzu azkartzera; baina nola egingo da: gure erara ala European erara, krisian eta sistema baten barruan dagoen European erara?

Jakin: Konkretatuz: zer izango litzateke European erara aldatzea, eta gure erara aldatzea zer?

J.M. Zeberio: Ni ez naiz filosofiarian sartuko. Zein etorkizun daukagun? Esnearen exenplura itzuliz: esnea merke eta ondo produzitu behar da eta, gainera, esne hori saltzeko posibilitatea eduki. Nahi badugu eta ez badugu, sistema batean gaude; eta dendara joaten garenean, prezioari eta kalitateari begiratzen diogu, kontsumitzaile arrunt bezala jokatzeko dugu, nahiz eta bakar batzu egon daitezkeen nongoa eta norena den begiratzen dutenak. Hor beste indar bat, publizitatea da. Gure kezkarik handienetakoa da gure produktuak egoki aurkeztea, European sartzeko.

A. Lekuona: Bi produkzio-mota daude: bata, produkzio handia da, asko saltzen diren gauzeta eta merkatu handia behar dutenena (esnearena, adibidez); bestea, kantitate txikiko eta kalitatezko produktua da. Ikusi beharko litzateke zerk duen bertan merkatua, zer saltzen den bertan, eta hori indartu beharko litzateke.

P. Iralur: Egun esnearen exenplua da argiena: orain arte esnari esker bizi izan dira milaka etxalde. Baina, egun eta European, kalkulatu daiteke zenbat esne behar den; eta esne hori produzitu ahal da, eman dezagun, edo milioi bat nekazarirekin edo 200.000 nekazarirekin. Eta hau hautu politikoa da, zeren deliberatzen ahal dute milioi bat behar dela, edo 200.000 aski dela. Orain arteko hautuekin zera gertatzen da: Frantzia orain 400.000 jende bizi dira esnearen bidez, eta, kuota horiek direla medio, zenbait urteren buruan 150.000 jende aski izango da esnearen hornitzeko. Eta gauza bera gertatzen da beste produktu guztiekin. Janariak sortzeko behar orduak ez dira gehituz joanen European, eta gero eta nekazari gutxiago aski izango da.

Eta beste arazo bat: Europako gobernuak zer ahalmen dute egun? Ekonomian ez dute ia deus agintzen; multinazionalak agintzen dute. Horiek dituzte zinezko giderrak eskutan. Eta bihar multinazional batek nahi baldin badu barazkiak hemen egin ordez Afrikako zolan egin, Afrikako zolan egiten ahalko ditu, jadanik egiten dituen bezala.

Europarena ez da Frantziaren edo Espainiaren edo Portugalen problema; baizik ekonomia baten problema, mundu mailan den ekonomia baten problema, eta multinazionalak nahi dutena egiten dutela.

K. Enbeita: Horregatik nioen ez gabela gu sartuko Europan; Europa edo multinazionalak sartuko direla baizik hemen. Sartuak daude, baina mugarik gabe, frontierarik gabe sartuko dira...

J.M. Zeberio: Indarra duenak indarra du, egia. Baina ingurune horretan bizi gara, eta horretan saiatu behar dugu denok. Nik ezin dut onartu hori dena desegin arte ez daukagula deus egiterik.

Jakin: Posibilismoaren barruan, zer egin daiteke?

P. Iralur: Sindikatuen bidez onarterazten ahal da milioi bat jendek bizi behar duela esnetik, eta ez 200.000 jendek: hori borrokaren bidez egiten ahal da, zeren borondate politikoaren arazoa bait da. Aski da ordaintzeko erak aldatzea, lege batzu eginez, muga batzu ezarriz, laborari txikiak ere bere lekua izan dezan: asko sortzen duenari gutxiago sorteraziz, gutxiagorekin bizi badaiteke, eta falta dena txikiari egiten utziz...

Aipatu da, egun bi nekazaritza-mota daudela, bi eredu: batzu produktibitate handian ari dira, besteak laborantza txikian: kostuak egin ahala urrituz, sobera mekanizatu gabe, bere produktuz ahalik hobekien baliatuz, hirian berean salduz, «zirkuitu labur» horietan. Bigarren eredu hau ari da esperientzia batzu egiten, bide berriak irekitzen, nekazariak berak salduz eta. Baina zenbat laborarentzat da hor lekurik?

J.M. Zeberio: Badago hemen ere filosofia hori, bada hori defendatzen duen jenderik. Baserritar bati edo talde bati, bakarka hartuta, interesa dakiok bide hori; baina orokorki, baserritar guztientzat, baliozkoa al da irtenbide hori?

P. Iralur: Ez da egiten ahal. Jendea kontzentratua dago hirietan: Bilbon badira 600.000 eta ez dakit zenbat pertsona. Hiriak hor daude, eta ez da posible egunean 600.000 litro esne eramatea etxez etxe.

J.M. Zeberio: Ezin har dezake bide hori gure Herriko nekazari-tzak: bide hori hartuz, marginaziora kondentatzen da nekazaritza.

P. Iralur: Ez da derrigor marginazioko nekazaritza izango; beste bat, desberdina, izan daiteke.

A. Lekuona: Euskadin bertan marginala da nekazaria, eta Europan, berriz, ez da ikusi ere egingo Euskal Herriko nekazaritza.

Baina bestetara noa, Europako analisiarekin segitzera: produkzio gehiegizko eta soberakoak hor daude, eta erabaki batzu hartu dituzte, guretzat kaltegarri izan daitezkeen erabakiak. Hala eta guztiz ere, kuotak jartzeak esan nahi du, berak ere konturatzen direla hartutako bidea ez dela ona, eta mugak jarri behar zaizkiola; eta produkzioaren muga jarri dute. Horrek dituen efektu positiboak ere ikusi behar ditugu. Europak berak ere hartu beharko ditu erabaki politiko batzu eta ezin utziko die indar ekonomikoiei lehen bezala lan egiten.

Pellok aipatzen zituen prezio desberdinak, berriz, nik ez ditut argi ikusten, Europa dagoen bezala egonda; hau da: zaila izango da 100.000 litro produzitzen dituzten baserrientzat prezio bat ezartzea, eta 100.000tik milioi-erdira produzitzen dituztenentzat beste bat, eta beste bat hortik gora produzitzen dituztenentzat... Baina agian posible litzateke alderantzizkoa: subentzio desberdinen bidez pixka bat orekatzea.

P. Iralur: Gauza bera da. Konparazio baterako: esne gutxi egiten duenari, eman dezagun, 300 libera ordaintzen bazaio eta anitz egiten duenari 100 libera, arteko hori norbaitek eman behar du, kaxa handi batek —FEOGak— ordaindu behar du. Horrela egiten du Norvegiak.

Beste bide bat ere ari da sortzen: orain arte artoarekin eta industriari erositako anitz gauzarekin produzitzen zen esnea; orain, etxean berean egin gauzekin produzitu nahi da: industriari deus erosi gabe edo ahalik eta gutxien erosiz: autonomo bihurtuz. Baina «agro-alimentaire» horiek ez dituzte bide horiek onartzen, ez bait diote aski gauza saltzen laborantzari.

J.M. Zeberio: Soja eta artoa eta beste erabiltzen dituzten multinazionalak ez zaie komeni ganadularitza industrialak moztea, kanpoko produktuen bitartez produzitzen den hori moztea.

P. Iralur: Europaren krisia bi moldetara ikus daiteke: edo katastrofe bezala, edo aukera bezala. Ikusiz sistema muga batera heldua dela eta ez duela irtenbiderik, eta lehengo bideak hartzen dituela orain arteko interesak zaintzeko, badugu benturaz aukera bat: badakigu mugak non diren, eta bide berri batzu sortera ditzakegu Euskal Herrian.

2.3. Hartu beharreko neurriak

Jakin: Zeintzu dira Europan sartzean edo sartzeko hartu beharreko neurriak? Lehen aipatu diren esperientzia konkretu nolabait bazterreko horiek, filosofia eta pentsamendu berria adierazten dutenak jarraitu behar dira, ala EEEren korrante nagusian sartu behar dugu, hor irentsiak izateko arriskuarekin? Zein aukera dago?

P. Iralur: Guk ez dugu aski botere mekanika hori hausteko egun batetik bestera. Ahal dena salbatu behar dugu, esnea gisa batean paga dezaten eta: zerbaixka kendu sistema horri. Eta, momentu berean, beste planteamendu bati buruz lan egin. Biak batean. Nik ez dut erantzunik oraino. Orain arte pentsatu dugu eskolan ikasitakoa: esne gehiago egin, lur gehiago erosi, mekanizatu. Eta orain ikusten dugu horrek ez duela balio. Beste metodo batekin pentsatu behar ditugu gauzak. Baina hori egiteko dago.

J.M. Zeberio: Gaur-gaurkoz eskaintzen dena ez da ona, baina beharbada ez dago beste posibilitaterik. Europak ezartzen dituen baldintzetan borrokatu behar da, eta baldintzok ezagunak ditugu: produktibitatea, batez ere. Produktibitatea emendatzea ez da nahikoa gertatu nekazaritzaren etorkizuna argitzeko. Baina galdera da: hori gabe posible al da zerbait?

P. Iralur: Ez: nahi ala ez, hori hor dago. Guk ez dugu pentsatzen goizetik gauera beste egitura bat sorteraz daitekeenik. Esperantza bakarra dugu: baserriak hustutzen ari dira, laborantza emeki-eme ki hiltzera doa; hots: Euskal Herriko ekonomiaren parte bat hiltzera doa. Horregatik, beste planteamendu batzu bultzatuz, dinamika bat sortzen da: orain arte laborantzari buruzko kontuak bestek pentsatzen zituen; beste dinamika hori sortuz, laboraria bera arduratzen da bere biziaz. Dinamika horrek izanen du ondorioirik bai ekonomian, bai gizartean, bai kulturean, bai bestetan: beste Euskal Herri bat sortuko da.

J.M. Zeberio: Zein da bide hori?

P. Iralur: Jendeak bere bizia bere eskuetan hartzea: hori da niretzat dinamikarik handiena.

J.M. Zeberio: Ados nago. Europari begira sortzen zaizkigun problemak, edo Europari begiratu gabe sortzen zaizkigunak, ez dakit nork konponduko dituela pentsatzen da askotan. Egia: norberak planteatu beharko ditu alternatibak, bakarka nahiz elkarteka. Baina gaur arte sortu den dinamika (eta hemen dinamikarik egon da)

produktibitatearena da, eta egiturak ahal den neurrian berdinuz joatea. Ez da beste dinamikarik sortu, nik dakidala. Eta gauden egoeran ez dakit posible den beste dinamikarik sortzea.

P. Iralur: Modernizazioa eta produktibitatea, jainkotu egin ditu sistemak. Orain beste zerbaiti lotzen bagatzaizkio, zerbait berri hori ez jainkotzeari kaso egin behar zaio. Iparraldean badira esperientzia batzu axurien inguruan: kooperatiba txiki batzu daude axurien sortzeko eta saltzeko: nekazariak lehenik elkartzen dira, eztabaidatzen dute saltzailearekin, salmenta beren eskuetan hartuz... Kooperatiba horiek ez dira jainkotu behar: beren mugak izanen dituzte, zenbait urteren buruan beste beharrak sortuko dituzte. Ikusten dugu: kooperatibak bere beharren arabera egin nahi du garapena, ez nekazarien arabera.

K. Enbeita: Problema sakona dago hemen: Europan sartzeak dakartzan arazoak, aztertzen ari garen hauek, analisi honekin ikus daitezkeenak, ikusten al ditu nekazariak? Nork erakutsi behar dizkio? Administrazioak, negoziatzen ari denak eta negoziatzen ari ez den gureak, ikusten al ditu? Gure egoeraz, aldatu behar dugun azpiegituraz etab. egiten diren ikerketak sistema horren barruan egiten dira. Orduan ezin erakutsi ahal izango dugu irtenbide berriak behar direla. Baserritarrari erakutsi behar zaio Europa ez dela bakarrik kultura desberdina edo produkzio desberdina; beste ekonomi sistema dela... Hori egiteko eskatu behar diogu Administrazioari.

J.M. Zeberio: Zuek egiten duzuen planteamenduari huts bat ikusten diot, eta, huts hori betetzen ez den artean, ez dut ikusten inongo irtenbiderik: dinamika bat kritikatzan duzue, izugarrizko problemak eta hutsuneak dituen dinamika bat. Baina alternatibarik ezin da konkretatu oraindik: ez dakit badagoen, pentsatzen dut norbaiten buruan egon daitekeela; eta, baldin balego ere, ez da inor ausartzen plazara ateratzen, beldur delako edo. Eta alternatibarik ez dagoenean, jendeak dagoenari heltzen dio, nahiz ez gustatu.

P. Iralur: Kuota horiekin blokeatua den nekazariak ez du diskurtso handien beharrik: ikusten du Europan blokeatua dela, ez dela gehiago esnerik egiten ahal; eta ikusten du gure kritika zuzena dela. Guk ez dugu alternatibarik proposatzen, baina besteek ere ez, blokeatua izatea besterik.

K. Enbeita: Sistemaren amaiera ikusten da. Eta azkena ikusteak berak ekarriko du beste sistema bat, sistema politiko baten amaierak beste bat ekarri duen bezala.

P. Iralur: Euskal Herriarentzat gauza bat osoki berria ikusten dut: orain arte batzuk Parisera begira ginen eta besteak Madrilerara. Orain dinamika berri bat sortzen ahal da, dinamika bat bera Ipar-eta Hegoaldean, azterketa batzu elkarrekin egiteko eta. Ondorioak hemendik 10, 15, 20 urtetara izango ditu: ondotik heldu diren gazteen izpiritua ez bait da osoki gurea bezalakoa.

A. Lekuona: Europa berria egin beharra dago, lehengoak pot egin bait du neurri batean. Alternatibak eskaintzea ez da beti erraza, baina hainbat puntu seinala daitezke. Exenplu bezala: 10.000 litro esneko behia behar da, 11.000koa ala 9.000koa? ala ez ote da hobe 5 milako bi? Dinamika berdintsuan jarraituko dugu, baina ez da berbera: bata pentsu kontzentratu askoren bidea hartzea da eta bestea gutxiagorena. Ez da alternatiba, baizik ikusmolde berria. Horretan zer edo zer egin liteke. Europak, dena dela, nekazaritza gutxi edo gehiago subentzionatzera jo beharko du, eta hori ere aukera bat izan liteke guretzat. Gure gizarteari, ez bakarrik gobernari, eskatu behar zaio Euskal Herriko nekazaritzari laguntza bereziak ematea; eta hori, Joxe Marik ongi esan duenez, ez da inolako injustizia, baizik gizarteak lehen hartu diona nolabait itzultzea.

3. Erakundeen eginkizuna eta jokamoldea

Jakin: Pixka bat konkretatzea nahiko genukē. Gizartea aipatu da; badaude erakunde batzu, gizarte hori nolabait moldatzen eta ordezkatzeko dutenak: Eusko Jaurlaritza, Diputazioak, horien Sailak, Ganbarak, eta beste; eta Sindikatuak. Horien gaurko jokabidea zein da, eta gerora begira ze jokabide hartu beharko lukete? Kritikak, iradokizunak, proposamen berriak egiteko aukera da.

K. Enbeita: Madrilo Gobernu aldea batera utzita ere (eta ez dago aparte), Jaurlaritza, Diputazio eta gainerakoen egitekoen ondoan, Sindikatuen lana dago, eskatu behar direnak eskatzeko eta, bide batez, baserritarra hezitzeko. Baina, lehen esandakoa berriz azpimarratuko nuke: sistemaren barruan zein kanpoan, Europan sartu zein ez, egin beharreko plan batzu egin gabe daude, eta azkar eta ondo pentsatuta egin behar dira.

Baserritarrari dagokionez, heziketarako giroa sortu behar da, problema guztiok aztertzeko, kontzientzia hartzeko giroa. Hori

gabe, mekaniko huts gertatzen gara baserriko gure langintzan: mekaniko huts bagara, sistemak irentsiko gaitu, eta, sistemak ez irenseteko, geure buruaren jabe izan behar dugu, eta nondik nora gabiltzan jakin. Eta hori denon artean egin beharra daukagu, bakoitzari tokatzen zaion partean: Administrazioak legeen bidez, edo plan bat eginez eta plan hori bete eraziz, eta nekazariak berak heziketa osoagoa lortuz.

Jakin: Joxe Marik legea aipatu du: legerik badator? Zer ekarriko luke bere baitan?

J.M. Zeberio: Legearen nolabaiteko premia aipatu dut, lurraren erabilerari dagokionean eta batipat lur-egiturak hobetzeari dagokionean, egitura hobetzea primatuz eta egitura hobetzearen kontra dagoenaren kontra joanez.

Baina hori dena filosofia baten barruan dago. Euskal Herriko erakunde publikoen politika da, Europak, nahiz eta azken urte hauetan krisian egon, eraman duen politikaren parean jartzea: produktibitatearen borrokan gaudela, esango nuke. Eusko Jaurlaritzak eta Diputazioak egiten ari direna bi arlotan bana daiteke: alde batetik, ahalik eta merkeen produzitu, ahalik eta jenerorik onena eta ahalik eta ondoen industrializatu eta komertzializatu jenero hori; eta, bestetik, ahalik eta bizibiderik egokiena, erosoena sortu baserriarri, azpiegitura eta beste bitarteko batzu jarriz. Ni filosofia horretan nago, orain arte ez bait dut besterik ikusten, eta edozein eratako jokabideak bi helburu horien barruan sar bait daitezke. Ganadua hobetzen edo sanotzen ari bagara, edo industria berregituratzen ari bagara, konpetitibitate baten barruan sartu nahi dugulako ari gara, eta, azken batean, ez dugulako nahi European sartzean denok irentsita geratzerik.

K. Enbeita: European sartzean hemengo legeak egiterik izango da, ala Europakoak hartu beharko ditugu?

J.M. Zeberio: Ez dakigu argi ze posibilitate izango ditugun lege-kontutan. Nolanahi ere, European sartzeak Europari kontzesio batzu egitea esan nahi du (edo, hobe, hori ere esan nahi du); dagoeneko muga batzu dauzkagu Espainiako estatuaren barruan; European sartzean, Espainiako estatuak kontzesioak egin beharko ditu hainbat arlotan, eta European politikarekin bat etorri beharko du. Eta guk ere izango ditugu muga horiek. Adibidez, Europa osoko politika esnearen produkzioa mugatzea bada, guk ezin hartuko dugu esnearen produkzioa emendatzeko politika. Borrokatu beharko dugu, mementu batean irlandarrek edo beste batzuk egin

zuten bezala, gure egoera defendatzeko. Baina hango politikaren kontra joaterik ez daukagu.

Azken urte hauetan eginahalean ari gara Europaren parean jarzteko: txikiak gara, ez dugu asko suposatuko, eta ez digute oraingoz gerra handirik egiten. Baina luzarora begira, hainbat problema ikusten da.

K. Enbeita: Abantaila bezala aipatu da mugak kentzea; baina Estatuak ez dira kentzen. Abantaila bat izan daiteke, Euskal Herriaren batasunaren alde lanean ari garenontzat (eta ez naiz nekazaritzaz ari). Baina beldur naiz ez ote garen «europartuko»: ezingo dugu gauza asko geure erara egin; Europak mugatu eta obligatuko gaitu. Eta hori guk defendatzen dugun Herrien beste politikaren kontra doake.

J.M. Zeberio: Esan da, ez gabela gu Europan sartuko, baizik Europa sartuko dela hemen. Gure arriskueta bat, Europak dituen problema batzu gure kontura konpondu nahi izatea da. Hori normala da, baina adi egon behar dugu guk. Europak esnea sobera badauka, hemengo gerarazi nahiko dute, beren soberakinak hemen sartzeko.

K. Enbeita: Ez hori bakarrik: hemengo produkzio osoa berek komertzializatu nahiko dute, guk ez bait daukagu komertzializazio-egiturarik. Beren kapitala sartuko dute, eta berek komertzializatu. Gainera, ez da Europako kapitala, multinazionalen kapitala da.

J.M. Zeberio: Konnotazio gaiztoz erabiltzen da «multinazional» hitza. Ekonomiaren garapenaren agergerri bat da, gaurko ekonomiaren berezitasunetako bat. Eta «krisia», mundu osoko ekonomiarena da, superproduktzioaren krisia da: injineruak sobera daude, jende asko sobera dago, janariak sobera daude, nahiz eta gosea egon...

Jakin: Zer egin behar da, beraz, gauden estuasun-egoera honetan: gaur egiten denarekin ados gaude, norabidez aldatu egin behar dugu, bultzatu egin behar dira bide berriak?

J.M. Zeberio: Nik dakidanez, Eusko Jaurlaritzak eta orain arte daramaten bidetik jarraituko dute, parekatzearen bidetik: ahalik eta ustiapenik konpetitiboena egiten, ahalik eta industriarik onena indartzen, ahalik eta komertzializazio-katearik onena zabalitzen, eta produktuaren kalitate ona lortzen... Gero, Europan sartzean, krisi berri batean sartuko gara. Baina nola esan: denak gri-

poso dauden etxe batean sartu behar dugunez, gu ere griposo sartzen saiatu behar dugu, eta ez alborengo batekin, ea denon artean konpontzen dugun gripea.

A. Lekuona: Irakurri berria dut, nekazaritzak *ekonomikoa* eta *autonomoa* behar duela izan: merkeago sortu behar dira gauzak, eta bertako baliapideekin sortu. Ez gehiago, baizik merkeago sortu behar da, gutxiago kostata, kuota sartzean hori zeharo egia izango ez bada ere. Bigarren, bertoko kontsumoaz baliatu behar dugu, bertan kontsumo handia daukagunez, Hegoalde honetan behintzat.

J.M. Zeberio: Bi printzipio horiek, ordea, zeinek proposatuko ditu, zeinek hezurramituko, eta nola gizarteratuko dira, gaurko interesak eta indarrak ikusita?

A. Lekuona: Nire ustez, elkar-lana izango litzateke, dialektika bat beharko da: gizarteak eta Administrazioak erantzukizun handia dute eta sektorean gabiltzanok ere bai: bide berriak sortu behar ditugu, eta horiek aurrera eramateko eskatu agintariei.

P. Iralur: Ikusi dugunez, sistema hau ez da errentagarria. Horregatik, sistemak berak ez du segitzen ahalko eta, beraz, sistemak berak ere beste bide batzu beharko ditu xerkatu.

K. Enbeita: Sistemak bilatuko duen irtenbidea, sistemaren defentsarako izango da.

P. Iralur: Bistan da. Guri dagokigu gure defentsarako zerbait egitea.

J.M. Zeberio: Jakina, laborariak egin beharko du laborariaren defentsa: zeren, azken batean, bat laborari da, laborantzan ari denean; eta merkatari da, laborariaren esnea saltzen ari denean... Baserritarrak berak komertzializatu behar dituela bere produktuak, esan da: baina baserritar bat harakin egiten denean, harakin da, eta ahaztu egiten zaio baserritarra; eta baserritar bat esneketari bilakatzan denean, esneketari da, eta ahaztu egiten zaio baserriko semea dela.

Jakin: Honenbestez, amaitutzat eman behar dugu solasaldi hau. Hiru ordu pasatuak daramatzagu hizketan, eta, hala ere, ez dugu gaia agortu, ezta hurrik eman ere. Zenbait alderdiri jorratu ona eman diogulakoan gaude; beste zenbait, aldiz, ukitu batekin geratu da. Izango al dugu noizbait denak ere sakonagotik aztertzeke aukerarik. Eskerrik asko, solaskide izan zaituztegunoi.

(Transkribatzailea: J.A. Aduriz)

EL PORVENIR DE LA AGRICULTURA VASCA**L'AVENIR DE L'AGRICULTURE BASQUE**

Como índice de lo tratado en la mesa redonda, presentamos aquí el esquema que con antelación se había enviado a los participantes. Tomaron parte en esta mesa J.M. Zeberio, miembro del Departamento de Agricultura del Gobierno Vasco; K. Enbeita y A. Lekuona, miembros del Sindicato EHNE, y P. Iralur, miembro del Sindicato ELB de Iparralde.

1. Algunos problemas que necesitan solución
 - a) *La preparación del agricultor: la participación, la profesionalidad, etc.*
 - b) *La planificación de la tierra: el uso, la propiedad, el precio, etc.*
 - c) *La reestructuración de las explotaciones: la extensión, la productividad, la liberación de las tierras, etc.*
 - d) *Otros*
2. A propósito del ingreso en la Comunidad Económica Europea
 - a) *Lo que supone el ingreso en la C.E.E.*
 - b) *Factores positivos y negativos de la integración en la C.E.E.*
 - c) *Medidas a tomar antes del ingreso en la C.E.E.*
3. Quehacer y actuación de las Instituciones
 - a) *Quehacer y actuación de las instituciones públicas y privadas.*
 - b) *La planificación agrícola: ¿factible, necesaria? ¿Se prevé alguna ley?*
 - c) *Análisis de la actuación presente.*
 - d) *Propuestas, sugerencias acerca de lo que deberían hacer.*

Voici le schéma de discussion proposé préalablement aux participants de la table ronde. Ont pris part à cette réunion: J. M. Zeberio, membre du Département de l'Agriculture du Gouvernement Basque; K. Enbeita et A. Lekuona, membres du Syndicat EHNE, et P. Iralur, membre du Syndicat ELB d'Euskadi Nord.

1. *Quelques problèmes requérant une solution.*
 - a) *La préparation de l'agriculteur: la participation, le professionnalisme, etc.*
 - b) *La planification de la terre: l'utilisation, la propriété, le prix, etc.*
 - c) *La réorganisation des exploitations: l'extension, la productivité, la libération des terres, etc.*
 - d) *Autres.*

2. *Apropos de l'entrée dans la Communauté Economique Européenne.*
 - a) Ce que suppose l'entrée dans la C.E.E.
 - b) Facteurs positifs et négatifs dans l'intégration dans la C.E.E.
 - c) Mesures à prendre avant l'entrée dans la C.E.E.
3. *Travail et rôle des Institutions.*
 - a) Travail et rôle des institutions publiques et privées.
 - b) La planification agricole: réalisable, nécessaire? Une loi est-elle prévue?
 - c) Analyse de la politique actuelle.
 - d) Propositions, suggestions de ce qui devrait être fait.